

ŽEMAIČIŲ *dounininkų* dainavimo tradicija įrašyta į Lietuvos nematerialaus kultūros paveldo vertybių sąvadą

Loreta SUNGAILIENĖ

Net trylika Lietuvos bendruomenių puoselėjamų gyvojo paveldo reiškinių šiemet papildė Lietuvos nematerialaus kultūros paveldo vertybių sąvadą. Tarp jų – žemaičių *dounininkų* dainavimo tradicija, kurios paraiškos rengimą 2025 m. inicijavo Telšių rajono savivaldybė. Pagrindiniai paraiškos teikėjai – Telšių kultūros centras, asociacija Akademinių žemaičių jaunimo korporacija „Samogitia“, bendrateikėjai – Mažeikių rajono Sedos kultūros centras, Palangos krašto etnoklubas „Mėguva“. Medžiagos vertybės bylai rinkimu, paraiškos rengimu rūpinosi Telšių kultūros centro folklorininkė, vaikų ir jaunimo folkloro ansamblio „Čiučiuruks“ vadovė Rita Macijauskienė bei korporacijos „Samogitia“ pirminkė, etnomuzikologė, hum. m. dr. Loreta Sungailienė. Prie paraiškos rengimo prisidėjo Kretingos, Mažeikių, Plungės, Skuodo, Telšių rajonų, Palangos savivaldybių folkloro kolektyvų vadovai, kurie dalyvavo apklausoje, užpildė klausimyną, atsiuntė garso, vaizdo įrašų, nuotraukų, žinia apie rengiamą paraišką dalijosi su savo kolektyvų bendruomenėmis, vietos žmonėmis, teikė pasiūlymus dėl galimų tradicijos išsaugojimo priemonių ateityje.

Iš pietų Žemaitijos į Sąvadą šiemet atkeliavo ir Kelmės kultūros centro bei Lietuvos kraštotyros draugijos Kelmės skyriaus pristatyta geroji praktika „Etnomuzikavimo ir tradicinių amatų kursai Kelmėje“. Tai didžiausios apimties ir ilgiausiai gyvuojantis tokio pobūdžio reiškinys Lietuvoje, kasmet miestą paverčiantis tikra folkloro laboratorija, suburiančia pdaugiau kaip 300 muzikuojančių, dainuojančių, į tradicinių amatų dirbtuves ir mokslines diskusijas įsitraukiančių dalyvių.

Žemaičių tradicinis dainavimas taip pat daug

Mosėdžio (Skuodo r.) folkloro ansamblis. 2025 m.

Jurginių šventėje Palangoje žemaitiškas dainas ant Birutės kalno dainuoja šventės dalyviai. Priekyje – Palangos folkloro ansamblis „Mėguva“. 2024 m.

metų puoselėjamas visos šalies folkloro bendruomenės pamėgtuose vasaros kursuose Kelmėje. Plačiau apie kursus rašoma kitame straipsnyje (žr. p. 9–19).

Žemaičių *dounininkų* dainavimo tradicijos paraiškos rengimo procesas

Apie poreikį rengti žemaičių dainavimo tradiciją pristatančią paraišką ir teikti ją šalies gyvojo paveldo sąvadui su įvairiais Žemaitijos regiono folklorininkais diskutuojama jau bemaž penketą metų. 2024 m. Sąvado tikslai ir kūrimas buvo pristatytas Telšių rajono savivaldybės administracijos suburtai Etninės kultūros tarybai, kuri nutarė inicijuoti paraiškos rengimą. Šis darbas buvo įtrauktas į savivaldybės administracijos patvirtintą Etninės kultūros plėtros programą. 2025 m., konsultuojantis su Lietuvos nacionalinio kultūros centro nematerialaus kultūros paveldo specialistėmis, buvo numatyti paraiškos rengimo veiksmai, parengtas klausimynas

Nuo viršaus: paraišką rengusios žemaičių „dounininkų“ dainuojamojo folkloro specialistės, populiarios, folkloro ansamblių vadovės Loreta Sungailienė ir Rita Macijauskienė

Žemaitijos regiono folkloro kolektyvų vadovams. Jie buvo informuoti apie paraiškos rengimą, o pildydami klausimyną savo kolektyvų vardu išreiškė pritarimą šiai iniciatyvai bei įsipareigojo pristatyti ją savo vietos bendruomenėms, kultūros ir švietimo darbuotojams. Klausimyną parengė, medžiagą rinko AŽJK „Samogitia“ nariai, o sistemino bei paraiškai parengė pirmininkė

Sediškiai (Mažeikių r.) tarptautiniame festivalyje „Skamba, skamba kankliai“ 2023 m. Vilniuje

Telšių vaikų ir jaunimo folkloro ansamblis „Čiučiuruks“ 2024 m. Vilniuje

L. Sungailienė. Praėjusių metų pabaigoje vykusio Sąvado komisijos posėdžio metu paraiška sulaukė puikaus įvertinimo, o šiemet vertybė „Žemaičių *dounininkų* dainavimo tradicija“ jau puikuoja naujai į Sąvadą įrašytų reiškinių sąrašė.

Lietuvos nematerialaus kultūros paveldo vertybių sąvado komisijos nariai, vertinę paraišką pažymėjo, jog grandiozinėje paraiškoje preciziškai ir detalai, pasitelkiant ir etnomuzikologinę analizę, aprašyta *dounininkų* dainavimo tradicija, jos vystymosi istorija, kuri, galimai, siekia net viduramžių laikotarpį. Iš pristatymo akivaizdu, kad tai stiprus *dounininkų* tapatybės fenomenas, kurio puoselėjimas reikšmingas ir saugant *dounininkų* tarmę bei jos atmainas. Surinkta archyvinė medžiaga parodo dainų repertuaro ir stilistinės atlikimo manieros savitumą, o gana gausus

(Nukelta į 4 p.)

Iš kairės: Kretingos rajono kultūros centro Šukės skyriaus folkloro ansamblis „Šopokis ir to paties kultūros centro Baublių skyriaus folkloro ansamblis „Kalnopė“

Kretingos rajono kultūros centro Vydmantų skyriaus folkloro kolektyvas „Žemčiūga“ 2025 m. Barstyčiuose (Skuodo r.) vykusioje folkloro šventėje

Nuo viršaus: grupė Telšių kultūros centro vaikų ir jaunimo folkloro kolektyvo „Čiučiuruks“ merginų Lietuvos dainų šventės „Kad giria žaliuotų“ Folkloro dienos renginyje Vilniuje 2024 m. ir būrelis šio ansamblio dalyvių tais pačiais metais Palangoje vykusioje Jurginių šventėje

žemaitiško dainavimo puoselėtojų būrys pagrindžia, kad vertybę išties yra kam saugoti. Nurodytas ir didelis būrys specialistų, kurie gali konsultuoti dainavimo tradicijos klausimais. Gražiai atskleistas žemaičių *dounininkų* folkloro ansamblių dalyvavimas savo regiono šventėse. Paraiškoje daug dėmesio skirta puoselėtojų bendruomenių santykiui su tradicija, at-

liktos kokybinės apklausos analizei bei pristatymui.

Parengtas detalus išsaugojimo priemonių planas. Numatyta rengti Žemaitijos regiono folkloro ansamblių vadovų sueigas, patirtimi dalintis įvairiuose mokymuose, jaunimui skirtose stovyklose, vasaros kursuose. Tikimasi, jog po visą Žemaitiją pasklis kai kuriuose miestuose ir miesteliuose pamėgtų naktiškųjų su žemaitiškais pasidainavimais idėja bei nauja iniciatyva „Dainuok, filmuok, dalinkis“, o gražiausios regiono folkloro ansamblių dainos sudarys spalvingą, visiems prieinamą grojaraštį. Žemaičių dainuojamojo folkloro paiešką ateityje palengvins duomenyne „Žemaičių dainos archyvuose ir leidiniuose“ sukaup-ta informacija. Svarstomos ir naujų konkursų, pavyzdžiui, vaikų dainų ar žemaičių tradicinės dainos interpretacijos, organizavimo galimybės.

Dainavimo tradicijos išskirtiniai bruožai

Žemaičių *dounininkų* dainavimo tradicija paplitusi žemaičių tarmės telšiškių ir kretingiškių patarmių plotuose – Telšių, Plungės, Skuodo,

Mažeikių, Kretingos rajonų savivaldybėse, Palangos savivaldybėje. Vertybę puoselėja įvairių veiklų patirtį (nuo 3 iki 40 metų) turintys, nuolat repetuojantys, koncertuojantys ir kitais būdais vietos bendruomenes telkiantys bei dainuojamąjį folklorą aktualizuojantys folkloro ansambliai. Aktyvių žemaičių *dounininkų* dainavimo tradicijos saugotojų (praktikuotojų) skaičius apima kelis šimtus žmonių nuo ikimokyklinukų, moksleivių, studentų iki įvairaus amžiaus suaugusiųjų ir senjorų. Dominuoja mišrūs kolektyvai, yra vaikų ir jaunimo bei šeimų pagrindu susibūrusių ansamblių.

Visame *dounininkų* tar-mės plote išsaugotos bei įvairiomis formomis tęsiamos daugiabalsio dainavimo tradicijos amžius yra ne mažiau kaip 150–180 metų, tačiau dainų melodika yra gerokai senesnė. Didžioji dalis dainų repertuaro yra tiesiogiai užrašyta, perimta, išmokta iš vietos tautosakos pateikėjų, taip pat pasitelkus archyvuose saugomus ir leidiniuose publikuotus išteklius. Tradicija pasižymi monolitišku melodijų stiliumi, savitu, laisvu melodijų dainavimo būdu, kuriam būdingas žemas balsas, sodrus, garsus dainavimas, stiprus, aiškus dainos užvedimas, darnus daugiabalsis skambesys, savita tarmiško teksto artikuliacija, „išsilinguojanti“ dainos tėkmė. Ansambliai didelį dėmesį skiria autentiškumui, stengiasi perimti žemaitiško dainavimo

Mažeikių rajono Sedos folkloro ansamblis „Rėmolė“ prie Barstyčių didžiojo akmenio. 2024 m.

Plungės kultūros centro folkloro ansamblis „Gondinga“

stilių, tarmę, išlaikyti melodijų vingrumą ir specifinę dainavimo manierą, kurią perteikia dainos vedantysis ir jam pritariantys dainininkai.

Žemaičių *dounininkų* tradicinis dainavimas yra gyvybingas ir gerai organizuotas kultūrinis reiškinys, kurį palaiko platus ir socialiai įvairus žmonių ratas, o tradicijos tęstinumas yra užtikrinamas per jaunimo ir vaikų įtraukimą, formalųjį ir neformalųjį ugdymą bei kultūros darbuotojų iniciatyvą. Žinios ir patirtis perduodama nuolatinėmis repetitijomis ir koncertais, projektinių veiklų metu, bendruomeniniuose renginiuose, tikslinėse edukacijose, aktualizuojant paveldą leidiniuose bei įrašuose. Dainos ir dainavimas buria, vienija žmones, suteikia vertingą kultūrinę patirtį, stiprina ryšį su gimtine, kalba ir praeitimi, padeda rasti darnos su aplinka jausmą, pajusti senosios liaudies dainos estetiką, ryšį su senąja pasaulėžiūra. Vietos bendruomenės tradicinį dainavimą suvokia kaip vieną esmingiausių žemaitiškos savasties ir tautinio tapatumo išraiškų.

Tradicijos puoselėtojai

Prie paraiškos rengimo ir teikimo prisidėję folkloro ansambliai, kurie puoselėja žemaičių *dounininkų* dainavimo tradiciją:

1. Kretingos rajono kultūros centro vyrų folkloro grupė „Andulė“

(Nukelta į 6 p.)

Palangos kultūros centro folkloro ansamblis „Mėguva“. 2024 m.

(vadovė Elena Šalkauskienė) – apie 10 nuolatinių dalyvių.

2. Kretingos rajono kultūros centro Vydmantų skyriaus folkloro kolektyvas „Žemčiūgā“ (vadovė Jolanta Japertienė) – 15 dalyvių; dauguma senjorai, yra pedagogų, medikų, vairuotojų, socialinių darbuotojų, virėjų, Vydmantų parapijos pastoracinės tarybos narių. Per ansamblio beveik 40 gyvavimo metų jo veikloje dalyvavo daugiau nei 100 žmonių nuo 19 iki 70 metų amžiaus.

3. Mažeikių kultūros centro folkloro ansamblis „Alksna“ ir Mažeikių kultūros centro vaikų folkloro ansamblis „Alksniokā“ (vadovės Dainora Petrikienė, Raimonda Česnauskienė, Jolanta Kaleckienė) – 60 dalyvių nuo 7 iki 93 metų amžiaus. Ansamblyje yra kelios šeimų poros ir jų vaikų.

4. Mažeikių rajono Sedos kultūros centro folkloro ansamblis „Rėmolė“ / „Rėmolė“ (vad. Gintautas Griškėnas), vaikų ir jaunimo folkloro ansamblis „Rėmoliokaa“ / Rėmoliokā (vad. Gražina Vainutienė) – 60 žmonių nuo 7 iki 93 metų amžiaus: moksleiviai, mokytojai, ūkininkai, pensininkai. Išskirtinis šių kolektyvų bruožas – kartu dainuojantys šeimų nariai. Šiuo metu tradiciją puoselėja šios ansamblio šeimos: Onutė ir Vaclovas Balandžiai, Ona ir Edmundas Kalinauskai, Eugenija ir Algimantas Mockai, Alma ir Petras Lukošiai, Joana ir Vytautas Ruškiai, Gražina Vainutienė ir jos sūnus Egidijus Vainutis, Gintautas Griškėnas bei jo dukta Gabrielė Griškėnaitė, Laima Mažrimienė ir Aleksandra Riaukienė (jos vyro sesuo), Alma Lukošienė, taip pat ir jos anūkė Kamilė Sakavičiūtė.

5. Palangos kultūros centro folkloro ansamblis „Mėguva“ (vadovės Zita Baniulaitytė ir Diana Šeduikienė) – 30 dalyvių, 40–80 m. amžiaus. Jie – įvairių profesijų, daugiausiai pedagogai ir kultūros darbuotojai, medikai, verslininkai. Ansamblyje yra kelios šeimų poros.

6. Plungės rajono savivaldybės kultūros centro folkloro ansamblis „Gondinga“ (vadovė Dalia Stasikėlienė) – 23 dalyviai, jų amžius nuo 40 iki 65 metų. Tarp jų yra mokytojų, medikų, verslininkų, inžinierių, kelios šeimų poros.

7. Žemaičių Kalvarijos kultūros centro filialo Platelių kultūros centro folkloro ansamblis „Platelee“ / „Platele“ (vadovas Aivaras Alminas) – 35 nariai, 16–82 m. amžiaus; moksleiviai, studentai, pedagogai, miškininkai, menininkai, buhalteriai, statybininkai, elektrikai, bitininkai, policininkai, gidai, istorikai, automechanikai, vairuotojai, medikai, ekonomistai.

8. Skuodo kultūros centro Mosėdžio skyriaus folkloro ansamblis (vadovė Vita Pajarskienė) – 20 dalyvių, 15–83 m. amžiaus; moksleiviai, pedagogai, kultūros ir kitų sričių darbuotojai, pensininkai

9. Telšių kultūros centro vaikų ir jaunimo folkloro ansamblis „Čiučiuruks“ (vadovė Rita Macijauskienė) – 63 dalyviai, skirtingų amžiaus grupių (ikimokyklinukai, 1–2 kl., 3–5 kl., 6–12 kl. mokiniai). Ansamblyje dainuoja tų pačių šeimų broliai, seserys.

10. Asociacija „Telšių miesto folkloro grupė SULA“ (vadovė Inga Nagytė) – apie 30 dalyvių; suaugę telšiškiai ir Vilniaus dailės akademijos Telšių skyriaus studentai.

Kiti žemaičių dounininkų dainavimą puoselėjančių folkloro ansamblių

- Kretingos rajono kultūros centro kolektyvai: Šukės folkloro ansamblis „Šukupis“ (vadovas Alvydas Vozgirdas), Baublių folkloro ansamblis „Kalnopė“ (vadovė Justė Lipinskienė), Salantų kultūros žmonės, kuriuos buria Auriimas Rapalis ir Rita Šukienė.

- Mažeikių rajono folkloro kolektyvai: Urviškių kultūros centro folkloro kolektyvas „Ašvija“, Židikų kultūros centro folkloro ansamblis „Gija“, Tirkšlių kultūros centro folkloro grupė, Vieکشnių kultūros centro folkloro ansamblis „Okata“.

- Palangos moksleivių klubo folkloro ansamblis „Kikilis“ (vadovė Diana Šeduikienė).

- Plungės rajono Šateikių kultūros centro folkloro ansamblis „Šateike“ / „Šateikė“ (vadovė Laima Domarkienė).

- Telšių rajono kolektyvai: Telšių kultūros centro folkloro ansamblis „Spigėns“ (vadovė Diana Bomblauskienė), Telšių rajono Luokės kultūros centro folkloro ansamblis „Šatrija“ (vadovė Vilija Benešienė), Varnių kultūros centro grupė „Vo kâp“ (vadovas Arūnas Gedmantas).

Su tradicija susijusios asociacijos, visuomeninės organizacijos

- Telšių jaunimo etno klubas „Čiučiuruks“ (pirmininkė Rita Macijauskienė).

- Platielių etninės kultūros klubas (vadovas Sigitas Kvašinskas).

- Palangos krašto etnoklubas „Mėguva“ (vadovė Zita Baniulaitytė).

- Krašto tradicijų puoselėtojų klubas, Mažeikiai (vadovė Dainora Petrikienė).

- Mažeikių folkloro klubas (vadovas Sigitas Šakys).

Tradicijos perdavimas

Žemaičių dainavimo tradicija perduodama itin plačiam ratui žmonių – nuo ilgamečių ansamblių narių iki šeimų, giminės narių bei vietos bendruomenių. Tradiciją skleisti padeda atviri pasidainavimų renginiai (Lietuvių liaudies dainų metais itin pasiteisinusi priemonė), įtraukę daugelį tradiciją puoselėjančių kolektyvų ir didelį ratą vietos bendruomenių Palangoje, Telšiuose, Platieliuose, Plungėje, Skuode, Sedoje, Mažeikiuose, Kretingoje ir kitų rajonų miesteliuose.

Ypatingas dėmesys skiriamas vaikų ir jaunimo ugdymui, įtraukiant juos į bendras repeticijas su suaugusiaisiais (pavyzdžiui, „Alksniokų“ ir „Alksnos“, „Rėmolec“ / „Rėmolė“ ir „Rėmoliokaa“ / „Rėmoliokā“ bendradarbiavimas) bei organizuo-

Nuo viršaus: Telšių miesto folkloro grupė „SULA“ 2025 m. Jurginių šventėje Palangoje; Mažeikių rajono Sedos kultūros centro vaikų ir jaunimo folkloro ansamblis „Rėmoliokaa“ / „Rėmoliokā“ ir Kretingos kultūros centro vyrų folkloro grupė „Andulė“ folkloro šventės metu Skuodo rajone prie didžiojo Barstyčių akmens

jant specializuotas stovyklas Pagardės kaime, Sedoje, Telšių rajone ir kitur. Perdavimo procesas apima tiek neformalų mokymąsi „iš lūpų į lūpas“ iš senųjų pateikėjų, tiek kryptingą archyvinį įrašų klausymąsi bei autentiškos manieros imitavimą.

(Nukelta į 8 p.)

Tarptautiniame folkloro festivalyje „Baltica“ koncertuoja Plungės rajono Žemaičių Kalvarijos kultūros centro Platelių skyriaus folkloro ansamblis „Platelee“ / „Platelė“. 2017 m.

Pavyzdžiui, Telšių kultūros centro vaikų ir jaunimo folkloro ansamblio „Čiučiuruks“ bei asociacijos „Telšių miesto folkloro grupė SULA“ dainininkai repertuarą ir atlikimo stilišką perima iš vyresniųjų Luokės folkloro ansamblio „Šatrija“ dainininkų. Kolektyvai nuolat bendradarbiauja tarpusavyje, pavyzdžiui, Telšių „Čiučiuruks“, Mažeikių „Alksniokā“ dalyvauja Šilalės „Etnoklubo“ rengiamuose projektuose, savo patirtimi dalijasi kolektyvų vadovai, vyksta žemaičių dainavimo mokymai. Metodinį pagrindą tradicijai suteikia ekspedicijų metu fiksuojama medžiaga, leidžiamos kompaktinės plokštelės bei metodiniai leidiniai. Savo kompetencijas nuolat kelia specifinės žemaitiško dainavimo stiliškos žinovės, etnomuzikologės Loreta Sungailienė, Rūta Vildžiūnienė, Loreta Stoliarovienė ir kt. Svarbų vaidmenį atlieka formalizuotas mokymas repeticijose, kuriose dirbama su atskiromis dainininkų grupėmis ar atskiromis balso partijomis. Reikšmingi folkloro kolektyvų vadovų Dainoros Petrikienės, Zitos Baniulaitytės, Gražinos Vainutienės ir kt. vedami seminarai. Tradicijos gyvybingumą stiprina tokie projektai, kaip „Tramtatulio akademija. Žemaitija“ bei sistemingas vaikų ruošimas Lietuvos vaikų ir moksleivių – liaudies kūrybos atlikėjų – konkursui „Tramtatulis“, kurio laureatai vėliau tampa pagrindiniais dainų vedančiaisiais. D. Petrikienės (Mažeikiai), G. Vainutienės (Seda), A. Almino (Plateliai), R. Macijauskienės (Telšiai), Ritos Šukienės (Salantai) konkursui parengti vaikai ir jaunimas (ansamblių dalyviai ir kiti jaunieji vietos gyventojai, augantys tarmiškai kalbančiose šeimo-

se) yra tapę šio konkurso laureatais, diplomantais, demonstravę iš vyresniųjų perimtos arba mokytojų išmokytos dainavimo tradicijos charakteringumą.

Apie Lietuvos nematerialaus kultūros paveldo vertybių sąvadą

Nuo 2017 m. kuriamas Nematerialaus kultūros paveldo vertybių sąvadas – įvairių atlikimo meno, tautodailės, amatų, švenčių, kulinarinio paveldo ir kitų tradicijų, žinių, įgūdžių, išsaugojimo veiklų sąrašas, kuriame šiuo metu jau yra 83 vertybės. Šiomet viešas naujų nematerialaus kultūros paveldo vertybių pristatymas ir sertifikatų tradicijų saugotojams įteikimo išklmės vyks gegužės 19 d. Vilniaus rotušėje. Jų metu bus pristatytos ne tik jau minėtos žemaičių, bet ir kitų etninių grupių, tautinių mažumų bei visos Lietuvos bendruomenėms svarbūs gyvojo paveldo reiškiniai. Tai – analoginės fotografijos tradicija Lietuvoje, bulvinių bandų ant kopūsto lapo kepimo tradicija Lazdijų krašte, krikštų tradicija Mažojoje Lietuvoje, nėgių žvejyba Šventosios upėje, Sartų žirgų lenktynių tradicija Dusetose, Skriaudžių kanklės: šimtametė muzikavimo tradicija, Trijų Karalių vaikštytės Darsūniškyje, Lietuvininkų giedojimo tradicija, taip pat paveldo išsaugojimo veiklos – Lietuvos moldavų ir rumunų pavasario pasitikimo šventė „Marcišor“, romų kultūros festivalis „Gypsy Fest“, žirgų maudynės Anykštėnų naktigonės šventėje.

Sąvado valdytojas – Lietuvos Respublikos kultūros ministerija, tvarkytojas – Lietuvos nacionalinis kultūros centras, kuriam talkina kompetentingų kultūros srities žinovų komisija, specialistų tinklas, kultūros, mokslo ir studijų institucijos, nevyriausybinės organizacijos, saugotojų bendruomenės ir pavieniai asmenys. Prie nematerialaus kultūros paveldo išsaugojimo ir sąvado kūrimo proceso gali prisidėti visi, todėl kasmet pavasarį kviečiama teikti vertybių pasiūlymus, konsultuotis, o rudenį – teikti paraiškas.

Daugiau informacijos – Sąvado svetainėje <https://savadas.lnkc.lt>.

Nuotraukos – iš Nematerialaus kultūros paveldo vertybių sąvado, folkloro ansamblių, VšĮ „3DVilnius“